Tarihsel Gerçeklik Bağlamında *Hüküm Gecesi* Romanının Otobiyografik Açıdan İncelenmesi

Öz

Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *Hüküm Gecesi* (1927) romanı, 1908 ile 1913 yılları arasındaki olayların anlatımına dayanır. Roman, o dönemlerdeki tarihsel gerçeklere yer verdiği gibi bir dönemin tanıklığını da ortaya koyar. *Hüküm Gecesi*, gerçeklik ve tanıklık bağlamında Yakup Kadri'nin siyasi otobiyografisi olarak değerlendirilmektedir. Nitekim romanın kurgusal zeminini oluşturan İttihat ve Terakki Cemiyeti ile Hürriyet ve İtilaf Fırkası çevresinde oluşan siyasi iktidar yarışı, aynı zamanda Yakup Kadri'nin de bizzat içinde yaşadığı bir dönemde cereyan etmiştir. Bu açıdan bakıldığında *Hüküm Gecesi*, o yılların siyasi olaylarını anlatırken birçok tarihsel gerçeği de işaret etmiştir: Gazetecilik, sansür, muhalefet, ölüm tehditleri, sürgünler, jurnalcilik bunlardan bazılarıdır.

Otobiyografik roman, roman ile otobiyografinin kesişme noktasında yer alır. Hayatını anlatmak isteyen birine belli bir zaman ve mekân içinden geçmişine bakma imkânı sunar. Bugünün penceresinden geçmişine bakan yazar, hayatını da anlamlandırmış olur. *Hüküm Gecesi* romanının kaleme alındığı 1927 yılı aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti'nde yeni yapılanmaların olduğu bir yıldır. Romanını 1927 yılında yazan yazar, 1908 ile 1913 yıllarının siyasi arenasına içinde bulunduğu dönemin realitesinden bakmıştır. Yakup Kadri ayrıca bu romanında, dönemin havasını yansıtan bir terminoloji geliştirmiştir. Genellikle olumsuz çağrışımlardan oluşan bu terminoloji, dönemin birey ve toplum psikolojisini göstermesi bakımından önemli bir argüman sunmaktadır. Özellikle Abdülhamid devrinde ve İttihat ve Terakki yönetiminde yaşanan korkular, tedirginlikler bu terminolojinin içeriğini oluşturmaktadır.

Bu çalışmada öncelikle XIX. yüzyılın siyasi olayları, hakkında genel bir bilgi verilecektir. Özellikle II. Meşrutiyet'in ilanı öncesinde ve sonrasında yaşananlar ve dönemin iktidarını elinde bulunduran İttihat ve Terakki yönetimi ele alınacaktır. Ardından romandaki olaylar ile roman yazarının yaşamı arasındaki benzerlikler tespit edilecektir. Buradan hareketle otobiyografik romanlar ile tarihsel gerçeklik arasındaki ilişki sorgulanacaktır. Son olarak biri kurmaca (otobiyografik roman) diğeri nesnel (tarihsel gerçeklik) iki tür arasındaki ilişki ortaya konacak böylece bir yaşamöyküsünün ne dereceye kadar gerçeklik üzerine tesis edilebileceği saptanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Hüküm Gecesi, Otobiyografi, Roman, Tarih.

Autobiographical Examination of The *Hüküm Gecesi* Novel In The Context of Historical Reality

Abstract

Yakup Kadri Karaosmanoğlu's novel *Hüküm Gecesi* is based on the narrative of events between 1908 and 1913. The novel contains historical facts from that period. Therefore, it also reveals the testimony of a period. *Hüküm Gecesi* novel also constitutes the political autobiography of Yakup Kadri in the context of reality and testimony. The fictional basis of the novel is the political power race formed around İttihat ve Terakki Cemiyeti (Community of Union and Progress) and the Hürriyet ve İtilaf Partisi (Freedom and Allied Party). The novel also pointed to many historical facts when describing the political events of those years: Journalism, censorship, opposition, death threats, exiles, informing are some of them.

The autobiographical novel is located at the intersection of novel and autobiography. It gives someone who wants to tell their life the opportunity to look at their past from a certain time and place. The author looking back from today's window makes sense of his life. The year 1927, when the novel *Hüküm Gecesi* was written, was also a year of new structures in the Republic of Turkey. The author, who wrote his novel in 1927, looked at the political arena of 1908 and 1913 from the reality of his time. Yakup Kadri also developed a terminology in this novel that reflects the mood of the period. This terminology which usually points to negative connotations, is an important argument that shows the psychology of individuals and society of the period. Especially the fears experienced during the Abdulhamid period constitute the content of this terminology.

In this study, first of all, a general information about the political events of the nineteenth century will be given. Then the similarities between the events in the novel and the life of the novelist will be determined. From here, the relationship between autobiographical novels and historical reality will be questioned. Finally, the relationship between two types, one fictional (autobiographical novel) and the other objective (historical reality) will be revealed. Thus, it will be determined to what extent a life story will be based on reality.

Key Words: Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Hüküm Gecesi Autobiography, Novel, History.

Giriş

Otobiyografi, kişinin kendi yaşamının kendisi tarafından anlatılması, bir yaşam öyküsünün dile getirilmesidir. Bu tanımdan hareketle otobiyografiyi sadece bir kişinin yaşam öyküsü şeklinde anlamamak gerekir. Çünkü her insanın yaşam öyküsünde rol alan başka yaşam öyküleri de mutlaka vardır. Otobiyografisini anlatacak olan kişi, yaşam öyküsünün merkezine kendini koymakla birlikte etrafındaki diğer insanlar da onun bu öyküsü içindeki yerlerini alır. Dolayısıyla otobiyografi geçmiş yaşamların, tarihe karışmış olayların anlatımına dayalı bir tür özelliği gösterir. Kişi, eğer kendi yaşamını doğrudan anlatmak yerine onu kurgusallaştırmayı tercih ederse otobiyografik roman yazmış olur. Otobiyografi ile otobiyografik roman arasındaki çizgi, birincisinin yaşamı hiç değiştirmeden olduğu gibi anlatması, ikincisinin ise yaşamın aslına sadık kalmak koşuluyla o yaşamı kurmaca bir zemine aktarmasıdır.

Tarih ile otobiyografik roman arasındaki ilişki, her ikisinin de bir yaşam yazını özelliği göstermesinde ve gerçekliği konu edinmesinde aranabilir. Ancak bu yaşamların anlatımında gerçekliğin ele alınış tarzı farklıdır. Tarih, söz konusu yaşamları dışarıdan ve nesnel bir gerçeklikle ele alırken otobiyografi (roman), içeriden bir bakışla öznel bir gerçekliğin yorumuna ulaşmaya çalışır. Gerçeklik, tarih yazımında net bir biçimde verilirken aynı netliği otobiyografiden beklemek hata olur. Çünkü içinde birtakım belirsizlikler barındıran otobiyografik metinler, doğrulanması gereken belgeler gibi nesnel bir gerçeklikle yazılmaz.[1] O, sadece yaşamın gerçekliğinden yola çıkar ve kendi öznelliğinin kurgusunu oluşturarak yoluna devam eder. Bu bağlamda *tarih, toplumların biyografisi*[2] olarak kabul edilirse; otobiyografik bir metin de tarihin ve toplumun kendisinde bıraktığı izlenimleri anlatan kişinin yaşam öyküsü olarak düşünülebilir. Bu nedenle tarih ile otobiyografi daima kesişen yollar üzerinde bulunur. Kendi yaşam öyküsünü anlatan bir insan, geçmişine dönüp orada olan bitene bakmak zorundadır. Dolayısıyla otobiyografide tarihin içinde, tarihin belirli zaman dilimlerinde kendini arayan ve kendini bulan bir insanın sesini duymak mümkündür. Bu ses, hem tarihi hem de otobiyografiyi ortak bir noktada buluşturur.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, gerçek hayatta yaşadığı, duyduğu, gördüğü birçok şeyi romanlarına yansıtmıştır. Ona göre roman, hayatta görülenlerden daha gerçek ve tanıdıklarını daha canlı tipler olarak yaratma sanatıdır. Ele aldığı olay ve kişilerin ana malzemesini hayattan alan romancı, Yakup Kadri'ye göre

---

[1] Sidonıe Smith-Julıa Watson, *Reading Autobiography: A Guide for İnterpreting Life Narratives,* University of Minnesota Press, London 2001, s. 15.

[2] Elif E. Öztürk, *Hikaye ve Romanlarına Yansıyan Yönleriyle Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Siyasi ve Edebi Hatıraları*, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Denizli 2000, s. 2.

bunları kendi üslubunca tahlil etmeli, bir terkip potasından süzmeli ve en sonunda onun içindeki öz cevheri ortaya çıkarmalıdır.[3] Denebilir ki Yakup Kadri hayatı ile romanlarını birbirinden ayrı tutmamış, kendi hayatında yaşadıklarını zaman, mekân, kişi bakımından kurmaca bir zemine taşımıştır. Böylece bilinen dış gerçeklikten hareketle kendi iç gerçekliğini oluşturmuştur.

II. Meşrutiyet yıllarının sıkıntılı dönemlerine gençlik çağında tanıklık eden Yakup Kadri, 1908 yılında on dokuz yaşında, *Hüküm Gecesi*'ni yazdığı tarihte ise (1927) otuz sekiz yaşındadır. *Yaşandığı zamandan yirmi yıl sonra yazılmasına rağmen yazarın şahsi müşahedeleri, hadiselere dair bilgisi, zamanın yaşayan simalarını yakından tanıyışı, yirmi yıl geriye giderek devrin atmosferini vermesini sağlamıştır*.[4] Bu durum, aradan geçen onca yıl zarfında yazarın yaşadıklarının olgunlaşması için yeterli bir süreyi ifade eder. Nitekim otobiyografide esas olan da bugünün penceresinden geçmişe bakabilmektir. Aksi halde yaşananlar olgunlaştırılmadan otobiyografi yazımı söz konusu olamaz. Yakup Kadri'nin *Hüküm Gecesi*'nde hem tarihin önemli bir devrine yer vermesi, hem bu devir içinde yaşaması hem de gazeteci kimliğine sahip olması söz konusu romanın da bir tarihçi hassasiyetine, bir otobiyografi içtenliğine ve bir gazeteci gözlemciliğine sahip olmasını sağlamıştır.

Bu çalışmada, tarihimizin önemli bir devrini oluşturan II. Meşrutiyet yılları, Yakup Kadri'nin hem siyasi hem de otobiyografik olarak nitelendirilen *Hüküm Gecesi* adlı romanı etrafında incelenecek, bir yaşam öyküsünün tarihsel gerçeklikle olan bağlantısı ortaya konmaya çalışılacaktır.

1. *Hüküm Gecesi'*nde Tarihi/Siyasi Yönden Otobiyografik Açılım

Yakup Kadri'nin *Hüküm Gecesi* (1927) romanı, *yazarın gençliğini içinde geçirdiği bir devrin hikâyesidir*.[5] II. Meşrutiyet Dönemi'nin öne çıkan olaylarını ele alan Yakup Kadri bu eseriyle siyasi/tarihi bir roman yazmıştır. *Hüküm Gecesi'*nde II. Meşrutiyet'in ilanıyla iktidara gelen İttihat ve Terakki Partisi ile ona muhalif olan Hürriyet ve İtilaf Fırkası arasındaki siyasi çekişmeler, romanın başkahramanı Ahmet Kerim'in gözünden sorgulayıcı bir tavırla anlatılır. II. Meşrutiyet yıllarının siyasi olayları kadar dönemin basın hayatının da ele alındığı romanda, muhalif gazeteci Ahmet Samim'in öldürülmesinden Babıali baskınına ve Mahmut Şevket Paşa'nın öldürülmesine kadarki süreç anlatılır. Bu ana kurmaca etrafında yazar, o dönemin gazetecilerine ve dolayısıyla basına

[3] Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Gençlik ve Edebiyat Hatıraları*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1969, s. 303.
[4] Niyazi Akı, *Yakup Kadri Karaosmanoğlu*, İletişim Yayınları, İstanbul 2001, s. 101.
[5] age., s. 101.

uygulanan sansür, muhalif duruşun getirdiği ölüm tehditleri, sürgünler, jurnalcilik gibi izleklere de romanın kurgusu içinde yer vermiştir.

Yakup Kadri, otobiyografik kimliğine önemli bir açılım sağlayan 1908 ile 1916 arasındaki yılları *bireysel, kozmopolit, yozlaşmış ve bohem bir zaman dilimi olarak* tanımlarken kendi yaşamından hareketle kuşağının ve toplumun gerçeklerini de dile getirmiştir. Böylelikle kendi yaşamını başlangıç noktası olarak alan yazar, kendisiyle beraber çağdaşlarının davranışlarına da yer vermiş, kendi kişisel kimliğiyle başkalarının kimliğini yakından ilişkilendirmiştir.[6] Böylece *Hüküm Gecesi,* daha önce de söylendiği gibi, siyasi bir roman olmakla birlikte yazarın siyasi otobiyografisi olarak kabul edilmektedir.

II. Meşrutiyet Dönemi'nde iktidarı elinde bulunduran İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin teröre yönelik faaliyetlerde bulunduğu, bunu da en çok kendilerine muhalif olan gazeteciler üzerinde uyguladığı görülür. Hasan Fehmi (1909), Ahmet Samim (1910), Zeki Bey (1911) o dönemlerde sert muhalefetleriyle tanınmış gazetecilerdir.[7] *Hüküm Gecesi*'nde *İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin uyguladığı baskıları eleştiren basın mensuplarının ölümle sonuçlanan uygulamalara maruz kalmaları,*[8] Yakup Kadri'nin yaşadığı devrin tanıklığı içinde gerçekleşmiş olaylardır. Tevfik Fikret'ten bahsettiği otobiyografisinde yazar, İttihat ve Terakki'yi ima ederek o dönemin olaylarına da değinir. Memlekette meşrutiyet inkılabı yapacağını ve millete hürriyet getireceğini iddia eden bu siyasi teşekkül, Yakup Kadri'nin hatıralarında adeta eşkıya çetesine benzetilir. Bu çetenin elebaşları, Abdülhamid'in otuz yılda yapamadığı maddi ve manevi tahribatın on mislini üç yılda yapmıştır.[9] Yazar, aynı eserin Refik Halit ile ilgili olan kısmında memleketin o günlerdeki politik ve sosyal durumunu şöyle anlatır: *Bir yandan İttihat ve Terakki idaresinin gittikçe ağırlaşan baskısı, öbür yandan muhalif partilerin buna karşı gittikçe azgınlaşan direnme hareketleri ve bunlara paralel olarak baş gösteren birbirine zıt fikir cereyanları öylesine fırtınalı bir hava yaratmış, ortamı öylesine dalgalandırıp bulandırmıştı ki devlet gemisini tehdit eden bu dalgalanmalar arasında 'Sanat şahsi ve muhteremdir' dövizli kayığın yüzmesine artık imkân kalmamıştı*.[10] Gerçekte İttihat ve Terakki yönetimindeki meşrutiyet idaresinin en büyük sorunu 'milliyet' meselesi olmuştur. Çünkü İttihat ve Terakki, Osmanlıcılığı savunan bir anlayışa sahiptir. Bu Osmanlı birliği içinde yer alan 'milletler'in durumu,

---

[6] Halim Kara, "Otobiyografik Anlatılarda Bağıntısal Benlik: Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Hatıraları", *FSM İslami Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, C.0, S.1, Mart 2013, s. 247.

[7] Sina Akşin, *Kısa Türkiye Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2007, s. 80.

[8] Ülkü Börekçi, "İttihat ve Terakki Dönemi'nde Gazeteci Kimliğinin Hüküm Gecesi Romanında Görünümü", *Selçuk Üniversitesi Dergisi*, C.8, S.1, Mayıs 2013, s. 218.

[9] Karaosmanoğlu, age, s. 283-284.

[10] age., s. 71.

ortada ciddi bir krizin olduğunu göstermektedir. Farklı milletlerin taşıdığı farklı inançlar, Meşrutiyet Dönemi'nde yaşanan bunalımların da başlangıç noktasını oluşturmaktadır. Tarihsel gerçekliği olan ve *Hüküm Gecesi*'nde de adları anılan kişilere bakıldığında, söz konusu dönem içindeki karışıklığın ve karşıtlığın boyutları daha iyi anlaşılacaktır. Nitekim bu kişilerden biri olan Mizancı Murat, devrimden sonra İslamcı görüşü; Prens Sabahattin, Mithat Paşa'dan devraldığı merkeziyetsizlik görüşünü; Ahmet Rıza ise Namık Kemal'den gelen merkezi imparatorluk görüşünü temsil etmektedir.[11] Bunca farklı görüş ve ideoloji içinde uzlaşmanın ya da kaynaşmanın nasıl sağlanacağı konusu, *Hüküm Gecesi* romanının da hareket noktalarından birini oluşturmuştur.

Yakup Kadri'nin içinde yaşadığı, tanık olduğu bu dönem olaylarının *Hüküm Gecesi*'nde ele alınış şekli, kimi zaman değiştirilmeden olduğu gibi, kimi zaman da gerçeğine yakın kurmaca düzlemde olmuştur. Yazarın otobiyografilerinde anlattığı kadarıyla güçlü bir mizah ve hiciv yeteneğine sahip olan Refik Halit'in İttihat ve Terakki'ye muhalif olması, bu yüzden partinin eli silah tutan fedailerince tehdit edilme şekli ile *Hüküm Gecesi*'nde gazeteci Ahmet Samim'in başına gelenler arasında şaşırtıcı derecede bir benzerlik vardır. İttihat ve Terakki komitelerince Refik Halit'in masasının üstünün her hafta, her gün imza yerine bazen bir tabanca, bazen bir hançer resmi taşıyan mektuplarla dolduğunu söyleyen Yakup Kadri, arkadaşının başına gelen bu durum ile Ahmet Samim'in öldürülme nedeni arasındaki benzerliğe dikkat çeker: *Refik Halit, zavallı dostumuz Ahmet Samim'in uğradığı felaketin de böyle mektuplarla başladığını pek iyi bildiği halde bunların hiçbirine ehemmiyet vermez*[12] diyerek bu olayı *Hüküm Gecesi*'nde, iktidara muhalif bir gazeteci olan Ahmet Samim'in iktidar kanalıyla öldürülmesi şeklinde işlemiştir.

Hüküm Gecesi'nin şahıs kadrosu, romanın hem tarihsel gerçekliği noktasında hem de otobiyografik açılım konusunda önemli bir noktayı işaret eder. Romandaki şahısların bir kısmı dönemin tarihi olayları içinde yaşayan ve yazarın bizzat tanıdığı gerçek kişilerden, diğer bir kısmı ise yazarın gerçek yaşamdan aldığı ilhamla kurguladığı kişilerden oluşmaktadır.[13] Ahmet Samim, Ali Kemal, Prens Sabahattin, Şahabettin Süleyman, Halil Paşa, Enver Paşa, Niyazi Bey, Talat Paşa, Mahmut Şevket Paşa, Mizancı Murat gibi isimler tarihin içinde bizzat yaşamış kişilerdir ve Yakup Kadri bu kişilerin adlarını değiştirmeden olduğu gibi romanında kullanmıştır. Şahıs kadrosundaki bu gerçeklik *Ahmet Samim ve Mahmut Şevket Paşa'nın öldürülmelerine zemin hazırlayan siyasi gerilimin içinde yaşamış, İttihat ve Terakki'nin baskısını,*

---

[11] Niyazi Berkes, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2006, s. 406.
[12] age., s. 72-73.
[13] Himmet Uç, "Hüküm Gecesi Romanında Şahısların Roman Sanatı Açısından Eleştirisi", *Doğumunun 100. Yılında Yakup Kadri Karaosmanoğlu*, Marmara Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1989, s. 192.

muhaliflerinin beceriksizliğini, basın hayatının problemlerini yakından müşahede imkânı bulmuş[14] olan Yakup Kadri'nin yaşamıyla örtüştüğünde, ortaya hem bir dönemin hem de bir yazarın siyasi portresi çıkmaktadır. Romandaki kişilerin gerçek yaşamda yer alması ve yazarın bazılarının adını dahi değiştirmeden olduğu gibi kullanması *Hüküm Gecesi*'ni tarihsel bir gerçekliğe oturturken bazı kişilerin de kurgulanarak anlatılması romana edebi bir değer kazandırmıştır.

*Hüküm Gecesi'*ni otobiyografik kılan unsurların başında, Yakup Kadri'nin *hürriyet* konusundaki düşüncelerinin romanda işlenmesi gelir. 1905 yılında Mısır'da Fransız okuluna giden Yakup Kadri'nin burada Jön Türklerle tanıştığı bilinmektedir. 17 yaşında, girdiği sınavı kazanarak İzmir İdadisinin beşinci sınıfına kaydolan Yakup Kadri, Mısır ile İzmir arasında gidip gelirken Jön Türklerin yayınlarının dolaşımını da sağlar. Onun zihninin hürriyet fikriyle dolması ve Namık Kemal ekolünden izler taşıması bu dönemlere denk gelir.[15] Namık Kemal ekolünden gelen etkiyle bir ideal peşinden koşmanın hatta bu uğurda can vermenin kutsallığına duyulan inanç, *Hüküm Gecesi'*nde şu satırlarla ifade edilir: *O ölümler güzel, o ölümler tatlıdır ki bizim kanımızın döküldüğü yerden, yeni bir dünyanın kökleri filiz sürer*.[16] Ancak Yakup Kadri'nin Genç Osmanlılardan devraldığı bu *ideal miras*ın yerini, İttihat ve Terakki yönetimiyle beraber bu yolda ölmeye değmeyecek bir anlayışın aldığı görülecektir: *İdeal adını alan bütün fikirlerin ve amaçların kimyevi maddeler gibi düzmece ve iğreti bir hayat ile yaşadığı bu aşağı ve bencil çevrede bir siyaset şehidinin düştüğü yer, kürenin dibine kadar giden sonsuz bir panik uçurumudur.*[17]

İttihat ve Terakki iktidara geldikten sonra siyasetin durumunu beğenmeyen Yakup Kadri, romanında muhalif bir gazetecinin bakışıyla bu durumu ifade ederken muhalefetin de eleştirisini yapmaktan geri durmaz: *İttihat ve Terakki, bütün o kaba ve vahşi sertliğine karşı memlekette tek kudreti temsil ediyordu. Muhalefet ise olumsuz ve inkârcı anlayışların hastalıklı bir görünüşünden ibaretti.*[18] Yakup Kadri, *Hüküm Gecesi*'nde aydınlardan devlet adamlarına kadar Osmanlının her bir köşesinin Batı emperyalizminin etkisinde olduğunu anlatan bir roman yazmıştır.[19] II. Meşrutiyet ile iktidara gelen İttihat ve Terakki'nin, 31 Mart Vakasından sonra baskı ve şiddete dayalı olarak kurduğu yönetim, Yakup

---

[14] Ömer Özdamar, *Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve Kemal Tahir'in Romanlarında İttihat Ve Terakki Cemiyeti,* Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya 2008, s. 57.

[15] Birsen Talay, "Yakup Kadri Karaosmanoğlu", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Kemalizm,* ed. Murat Gültekingil-Tanıl Bora, İletişim Yayınları, C. 2, İstanbul 2009, s. 430.

[16] Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Hüküm Gecesi*, İletişim Yayınları, İstanbul 2020, s. 44.

[17] age., s. 44.

[18] age., s. 16.

[19] Ömer Türkeş, "Güdük Bir Edebiyat Kanonu", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Kemalizm.* Editör: Murat Gültekingil-Tanıl Bora, İletişim Yayınları, C. 2, İstanbul 2009, s. 429.

Kadri'nin *Hüküm Gecesi*'nde otobiyografik açılımlar bağlamında dile getirilmiştir.

Otobiyografik yazımın bir hayata mana kazandırmak ve bir arzuyu fark etmek yoluyla oluşturulabileceğini belirten Weintraub, hayatını anlatacak olan yazarın belli bir zaman ve mekânda durduğunu söyler. Ona göre otobiyografik eylemde bulunma çabası yazarın bakış açısı tarafından tahakküm altına alınır. Yaşamını görmek isteyen otobiyografi yazarı, amacına ulaşmak için bazı koordinat noktaları belirler ve yazma eylemi esnasında en kesin koordinat noktasında bakış açısının yönlendirmesiyle karşılaşır. Ancak Weitraub'a göre asıl mesele *zaman içinde böyle bir noktanın, bir kriz anının ya da bir tecrübenin ötesinde yazarın yaşam çizgisi üzerinde yer almasıdır*.[20] Yaşadığı krizlerden ya da sıkıntılardan dolayı baskıya maruz kalan otobiyografi yazarı, bu sıkıntılı anların kendinde yarattığı etkiyi fark edemez ya da en azından bu etkiyi başka bir şeyle ilişkilendirerek etkinin rolünü erteler. Weintraub bu durumu *dönüşüm* deneyimi şeklinde niteler. Yazar, mecrası koordine edilmemiş bir akıntının olduğu yöne doğru yol alırken sahip olduğu bağlantı hatlarını sonradan açığa çıkarmak üzere gizler. Krizin etkisi yavaş yavaş hissedilmeye başlandığında ise aradan geçen bunca süre boyunca yaşanan değişim, yazarın o anki halini ortaya çıkarır. Yazarın yaşamında mevcut belli başlı krizlerin sonradan aydınlanmış bir zihinle sorgulanması ve tanımlanması, otobiyografi yazımının özelliklerinden biridir. Bu durum Yakup Kadri'nin romanında kendini açıkça gösterir. Gerçekten de Yakup Kadri, gençlik yıllarında kriz olarak nitelenebilecek sıkıntılı bir dönemi yaşamış ancak onun bu tanımlayıcı ve aydınlatıcı etkisi yazarın olgunluk yıllarında açığa çıkmıştır denebilir. Romanda bu kriz ya da sıkıntı anlarını yansıtan birçok ifadeye rastlamak mümkündür. İttihat ve Terakki politikacılığında kaba ve utanç verici bulduğu bayağı dedikoduculuk taraflarını anlatırken aslında, o dönemlerdeki duygunun kendinde bıraktığı tesiri yıllar sonra ifade edebilmiştir: *Memleketi soluk alınmaz bir hale sokan ve bütün vatandaşları enginde yolunu şaşırmış, zahiresi tükenmiş bir geminin yolcuları gibi birbiri üzerine saldırtan, herkesin 'muhayyile'sini cehennem hayalleriyle yakıp kavuran ve Türkiye'de her çeşit asil, yüksek geçim yollarını tıkayan sebepler ve amiller hep bu ahlak fesadından, bu dört yanı çamurlu siyaset sisteminin, bu tavırların, bu hareketlerin, bu demagogca militanlığın kayıtsız ve şartsız hüküm sürüşünden ibaret değil miydi?*[21]

Otobiyografik anlatılarda, bulunduğu zaman diliminden geçmişine bakan biri belirli bir dünya görüşüyle hareket eder. Yazdığı andan geriye doğru bakan yazarın, geçmişten bugüne gelinceye dek bakış açısında, duygu ve

[20] Karl Weintraub, "Autobiography and Historical Consciousness", *Critical Inquiry*, The University of Chicago Press. C. 1, S. 4, 1975, s. 824.
[21] Karaosmanoğlu, age., 2020, s. 33.

düşüncelerinde bir değişim yaşaması kaçınılmazdır.[22] *Hüküm Gecesi'*ndeki vaka zamanı (1908-1911) ile romanın kaleme alındığı zaman (1927) arasındaki mesafe göz önünde bulundurulduğunda, yazarın geçmişini gözden geçirme eylemine giriştiği sonucu çıkarılabilir. Bu durumda aradan geçen yirmi yıl, Yakup Kadri'nin geçmişini gözden geçirmesi için yeterli bir süreyi de ifade etmektedir. Bu süreçte Cumhuriyet'in ilan edilmiş olması (1923), Atatürk ilke ve inkılaplarının kabulüyle yeni bir yapılanmaya gidilmesi, 1927'de yazılan *Hüküm Gecesi'*nin içeriğini de etkileyecektir. Nitekim romandaki vaka zamanını bizzat yaşayan yazar, hürriyet getireceklerine inandıkları Jön Türklerin gerçekte ne kadar liyakatsiz ve yeteneksiz olduğunu anlamış – ki o zamanlar henüz yirmi yaşındadır- bunu da Ahmet Kerim aracılığıyla romanda dile getirmiştir. Yakup Kadri'nin, Tevfik Fikret'ten bahsettiği otobiyografisinde bu şaire yüklemiş olduğu anlam, hem o dönemin hürriyet anlayışını hem de yazarın bu konuya bakış açısını anlamak adına önemlidir. Nitekim yazar, Tevfik Fikret'i hürriyet savaşında büyük rolü olan, hürriyet savaşçılarının kalbini tutuşturan, *ağızlarımıza kilit, kalemlerimize kement vurulduğu ve hepimizin kurtuluştan umudu kestiğimiz günlerde bize gizliden gizliy*e şiirleriyle fısıldayan şair olarak tanıtır.[23] Yine aynı eserinin başka yerinde II. Meşrutiyet ile kavuştuklarını zannettikleri hürriyetin aldatıcılığını *Oysa ben, memleket hürriyete kavuşur kavuşmaz fikir ve edebiyat alemimizde ne kadar feyizli bir bahar, ne kadar hareketli bir yaz bekliyordum. Kuru toprak birden bire yeşerecek, her yanından taptaze bir hayatın canlılığı ve sıcaklığı fışkıracak sanıyordum,* sözleriyle ifade edecektir.[24] Hürriyet meselesinin *Hüküm Gecesi*'nde ele alınış tarzında Yakup Kadri'nin imzası açıkça görülür: *Ey hürriyet, ey hürriyet! Gerçekten, bir insan için hürriyetten daha tatlı bir şey yokmuş; insan haklarının en kutsalı hürriyetmiş! (...) Gerçekte, tabiat için güneş ne ise cemiyet için hürriyet oymuş! Bütün insanlar onun aydınlığında, onun sıcaklığında gelişip serpilir, bütün zekalar, ruhlar ve bütün enerjiler ancak hürriyetin ışığında gelişebilirmiş.*[25]

Yakup Kadri gerçekte, yeni bir dönemin ancak bir devrimi hazırlayacak fikir adamlarının doğmasıyla, devrimlerin başarıya ulaşmasıyla ve değer yargılarının tutarlı bir yapıya kavuşup benimsenmesiyle mümkün olacağı kanaatindedir.[26] Ancak *Hüküm Gecesi* bağlamında bu düşüncenin geçerliliğini yitirdiği görülür. Çünkü memleketin başına gelenler yetenekten yoksun kimselerdir. Ortadaki tablonun bu yönü, Yakup Kadri'nin iç sesi olarak Ahmet Kerim tarafından dile getirilecektir: *Halbuki gençliğinin bütün yüce heyecanı ve bütün idealizmi ile mücadele ettiği bu iğrenç haller işte, ta kendi burnunun dibinde kokuyordu.*

---

[22] Oğuz Demiralp, "Toprak Olmak, Dil Olmak", *Kitaplık,* S.37, Yaz 1999, s. 179.
[23] Karaosmanoğlu, age., 1969, s. 274.
[24] age., s. 323.
[25] Karaosmanoğlu, age., 2020, s. 232-233.
[26] Türkeş, agm., s. 425.

Kendi kendine 'Bundan nasıl kaçmalı? Nereye sığınmalı?' diyordu ve bütün memleketi baştanbaşa bir bataklık halinde görüyordu.[27]

Yakup Kadri'nin siyasi otobiyografik romanı olarak kabul edilen *Hüküm Gecesi'*nde milliyetçilik izleğinin işlendiği, bunun yazarın otobiyografik kimliğine önemli bir açılım sağladığı söylenebilir. Sanat hayatına Fecr-i Ati topluluğu içinde ferdi duyguları işlemek suretiyle başlayan Yakup Kadri, kısa bir süre sonra milli bir davanın savunuculuğunu yapmak üzere toplumcu bir çizgiye yönelir. *Hüküm Gecesi*, yazarın bu çizgide yazdığı romanlarından biridir. Romandaki milliyetçilik düşüncesi, *coğrafi temellere ve etnik köken ayrımına dayalı*[28] bir anlayış şeklinde ele alınır. Özellikle Balkan Savaşları'ndan sonra, Osmanlıcılık düşüncesinin gözden düşüp Türkçülüğün önem kazanması, *Hüküm Gecesi*'nde Yakup Kadri'nin düşünceleriyle birleşir. İttihat ve Terakki'ye muhalif olanların kurduğu Hürriyet ve İtilaf fırkasının farklı milletlerden oluşması, Ahmet Kerim'in nazarından şöyle aktarılır: *Ahmet Kerim'e göre unsurların anlaşıp birleşmesi, bir politika işi olmaktan çok bir kültür ve terbiye meselesiydi. Halbuki her cemaatin kendisine mahsus imtiyazları, bunları tek bir kültür ve dil içinde birleştirmeye imkan vermemişti*.[29] Romanın bundan sonraki kısmında Ahmet Kerim, bunların hiçbirinde Türk unsuruna karşı iyi niyetten eser göremediğini, hepsinin bir ağızdan *Osmanlıyız* dediklerini ancak gönüllerinde ise Osmanlının yıkılıp dağılmasından başka bir şey dilemediklerini düşünür. Kahramanın bu düşüncesi, Balkan Savaşları'yla birlikte önemini kaybeden Osmanlıcılık düşüncesinin de imkânsızlığını göstermesi bakımından kayda değerdir. Bu imkânsızlık romanda, aynı topraklar üzerinde yaşamalarına rağmen kendi menfaatlerini öne alan, kendi dillerini, dinlerini, ırklarını önceleyen farklı etnik kökene dayalı insanlar vasıtasıyla verilmiştir. Dolayısıyla Yakup Kadri'nin *coğrafi temellere ve etnik köken ayrımına dayalı* milliyetçilik anlayışının haklılığı, Osmanlı devletini teşkil eden çeşitli unsurların birleşememeleri yoluyla ortaya konur.

Yakup Kadri, on bir yaşında bir çocuk iken milli gururunun ve sosyal değerlerinin nasıl alt üst edildiğini anlattığı hatıralarında, bu milliyetçilik meselesinin kendisi için ne anlama geldiğini de belirtir. Bir gün eve dönerken Sultan Camii meydanında beş on kişilik ecnebi bir grubun, etrafında kendilerini merakla izleyen bir alay çocuğu merhametsizce dövdüğünü gören Yakup Kadri, küçücük çocuklara uygulanan bu gayri insani durum karşısında yüreğinin isyanla dolduğunu ifade eder. Gidip karakola haber vermeyi düşünür ancak yanındakilerin, ecnebilere kimsenin bir şey yapamayacağını söylemesi onda kanayan ve kapanmayacak olan bir yaraya yol açacaktır: *Bu söz üzerine, sanki*

[27] Karaosmanoğlu, age., 2020, s. 33.
[28] Talay, agm., s. 435.
[29] Karaosmanoğlu, age., 2020, s. 119.

birden, yaşıma on yıl daha katılmıştı. Üstüme gamlı bir ciddiyet çökmüştü ve millî gururum –zannederim– o andan beri kanamaya başlamıştı. O andan beri, tam yirmi beş yıl, bu yaranın kanı, ölüm işkencesine mahkûm Çinlilerin tıraşlı tepesine akıtılan damlalar gibi tıp tıp yüreğimin üstüne damladı, damladı, damladı.[30] Yazardaki bu yaşanmışlık, *Hüküm Gecesi*'ndeki milliyetçi düşüncelerin kaynağına işaret eden bir adres niteliğindedir.

2. *Hüküm Gecesi'*nde Şahsi Yönden Otobiyografik Açılım

Yakup Kadri'nin çoğu yazılarında bir mazi özlemi içinde olduğunu belirten Kabaklı, onun daha çok *şahsiyetli bir milli hayatı olan Türk mazisi*ni sevdiğini ve özlediğini ifade eder.[31] Bu mazi özlemi en çok da imaj ve çağrışım yoluyla romanlarında belirginleşir. Yazarın özellikle 1927-1932 yılları arasında imaj kullanımına ağırlık verdiğini söyleyen Akı, bu imajların çoğunun ruhsal bir durumu aydınlatmak amacına hizmet ettiğine, imaj kullanımındaki ana belirleyenin de duygusal bir durum olduğuna dikkat çeker.[32] Yazarın, Kabaklı'nın da belirttiği üzere, *şahsiyetli bir milli hayatı olan Türk mazisine* duyduğu özlemi, *Hüküm Gecesi'*nde kozmopolit bir yapıya sahip olan Beyoğlu üzerinden okumak mümkündür. O dönemlerde Beyoğlu'nda oturanların çoğu Hristiyanlardan özellikle de Rumlardan oluşmaktadır. Müslüman Türklerin nazarında Beyoğlu, türlü rezaletlerin, ahlaksızlıkların yaşandığı bir yer olarak görülmüştür. Roman kahramanı Ahmet Kerim'in Beyoğlu'nda yaşayan Rum kızı Despina'nın evinden çıktıktan sonra Beyoğlu hakkındaki düşüncelerini, yazarın imajlar dünyasının birer yansıması olarak okumak mümkündür. Ahmet Kerim'in nazarında Beyoğlu, uzun bir kış gecesinin kirlerini yutmaya hazır geniş bir lağıma benzemektedir. *Şurada bir süprüntü yığını, orada bir sarhoş kusmuğu, beride küme küme köpek tersleri* gözüne çarpmakta, evler öylesine kirli ve isli görünmektedir. Bu tiksinti duyguları içinde yoluna devam eden Ahmet Kerim, kendisini sadece maddi değil manevi olarak da rahatsız hisseder ve bir an önce Beyoğlu'nun havasından kurtulmaya can atar. Sessiz, temiz Türk mahallelerini düşünen roman başkişisi, bu mahalledeki ihtiyar ninelerin soğuk su ile abdestlerini alıp namazlarını kıldıklarını, babaların beyaz örtülü sedirlerin üstünde çocuklarıyla diz dize sabah kahvaltılarını ettiklerini, genç kızların keten entarilerinin içinde musluklara yanaştıklarını ve beyaz kokusuz sabunla yıkandıklarını hayal eder.[33] Ahmet Kerim'i böyle bir kıyaslamaya götüren nedeni yazarın çocukluğunda aramak yanlış olmayacaktır. Yakup Kadri, çocukluk hatırlarından oluşan *Anamın Kitabı* adlı otobiyografisinde annesi kadar

---

[30] Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Atatürk*, İletişim Yayınları, İstanbul 2017.
[31] Ahmet Kabaklı, *Türk Edebiyatı* 3. Cilt, Türk Edebiyatı Yayınları, İstanbul 1978, s. 403.
[32] Niyazi Akı, "Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nda Dil Kaynakları ve İmajlar*", Ölümünün 100. Yılında Yakup Kadri Karaosmanoğlu*, Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1989, s. 9.
[33] Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Anamın Kitabı*. Birikim Yayınları, İstanbul 1980, s. 95.

hayranlık duyduğu, derinden sevdiği bir insandan bahseder: Ninesi. Gerçekte öz olmayan bu ninenin Yakup Kadri'nin hayatında bıraktığı iz, *Hüküm Gecesi*'ndeki imajlarda netlik kazanır. Nitekim hatıralarında, kısa süreliğine kendisini ziyarete gelen ninesinden ayrıldığı vakitler, onun oturduğu mindere, güya onun bir parçasıymış gibi sıkı sıkı yapıştığını, mindere sinmiş ninesinin kokusunda teselli bulduğunu, o lavanta çiçeği ve beyaz sabun kokusuyla kendinden geçtiğini belirtir.[34] Yazarın ninesi ve annesi ile özdeşleştirdiği bu lavanta çiçeği ile beyaz sabun kokusunda temizlik, saflık, manen arınmışlık hisleri duyduğu muhakkaktır. Nitekim bu unsurlar *Hüküm Gecesi*'nde birer imge olarak karşımıza çıkar.

*Hüküm Gecesi'*nde yazarın üzerinde durduğu hatta romanın bel kemiğini oluşturacak kadar önemli bir yanına işaret ettiği imgelerden birinin *anne* olduğu anlaşılmaktadır. Otobiyografisinden öğrenildiği kadarıyla Yakup Kadri'nin annesi, yazarın hayatında oldukça mühim bir yer tutmaktadır. Babasıyla arasının çok iyi olmadığı bilinen Yakup Kadri ile *Hüküm Gecesi*'nde babası ölmüş olan Ahmet Kerim arasındaki benzerlik, biri gerçek biri kurmaca olan bu kişilerin annelerine karşı olan tutumlarında da devam eder. Öyle ki hem Yakup Kadri'nin hem de Ahmet Kerim'in annesi hayatlarındaki anlamlı ve önemli tek varlıktır. Yazarın annesine olan sevgisi, bütün Türk analarının kendi annesine benzemesini isteyecek kadar ileri bir derecededir.[35] Otobiyografisinde annesinin şefkatinden, fedakârlığından bahseden Yakup Kadri'nin, bu sevgiyi Ahmet Kerim'e de aşılaması şaşırtıcı olmayacaktır. Yazar, Ahmet Kerim'in annesini de tıpkı kendi annesi gibi sonsuz bir şefkatin timsali olarak vermiştir.

Yakup Kadri'nin Ahmet Kerim'de sembolize ettiği anne imgesi, gerçekte milli varlığımıza işaret eder. Buna göre yazar, annenin temsil ettiği evi milli varlığımızın temeli olarak görür ve nasıl ki annenin gitmesiyle ev alt üst olur, yıkıma uğrarsa milli varlığımızın teminatını oluşturan unsurların yok olmasıyla da toplum çöker. Yakup Kadri'nin gerçek yaşamındaki değerlerden yola çıkarak romanında sembolize ettiği lavanta kokusu, sabun, beyazlık gibi temizliği çağrıştıran bu imgelerin alelade tasarlanmış bir ifade olmadığı, bunların bir ruh asaletinden ileri geldiği söylenebilir.[36] Yakup Kadri'nin kahramanları o sabun, lavanta kokusunda milli bir havanın kokusunu duyan, milli şuur sahibi olan kimselerdir.

Hüküm Gecesi romanının henüz başlarında Ahmet Kerim'in annesinden bahsetmesi ile romanın yine annesine duyduğu hasret ve sevgi ile son bulması

---

[34] age., s. 43.

[35] Kabaklı, age., s. 399.

[36] Sema Uğurcan, "Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Hatıraları ile Romanları Arasındaki Münasebet", *Doğumunun 100. Yılında Yakup Kadri Karaosmanoğlu*, Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1989, s. 206.

arasındaki ilişki, yazarın milli varlığımıza yönelik düşüncelerinin bir yansıması olarak düşünülebilir. Buradaki anne imgesinde dikkat çeken detay annenin, Sinop'ta sürgünde bulunan Ahmet Kerim'in geçmişiyle arasındaki biricik şefkat bağı olarak verilmesidir. Bu bağ koptuğunda canlılığın da olamayacağı romanda sezdirilir. Bu açıdan bakıldığında anne, şefkatli varlığı ile hayatiyetimizin başlangıcına; acı yokluğu ile hayatiyetimizin sonuna işaret eden bir imge olarak belirir. Romanın anne imgesiyle başlayıp yine anne imgesiyle bitirilmesi, yazarın bu konudaki hassasiyetini ortaya koyduğu gibi *Hüküm Gecesi*'ne de otobiyografik bir açılım kazandırmıştır.

Yakup Kadri'nin yaşadığı devir ile birlikte sahip olduğu mizaç, *Hüküm Gecesi*'nin otobiyografik açılımında önemli bir hareket noktasını oluşturur. Nitekim Yakup Kadri, *duygulu bir mizaç ile inkılaba düşkün mücadeleci bir ruhu ömrü boyunca uyuşturmaya* çalışmıştır.[37] Balkan Harbi, Birinci Dünya Savaşı ve İstiklal Harbi gibi tarihin en çalkantılı dönemlerine tanıklık eden yazarın bu yıllarda yaşadıklarının, onun mizacında zaten var olan bedbinliği iyice artırdığı söylenebilir. *Hüküm Gecesi* başta olmak üzere çoğu romanında kahramanlarının karamsar, kötümser olmasını yazarın kendi mizacından gelen bu olumsuz ruh haline bağlamak mümkündür. Yazarının sesini okuyuculara duyurmak isteyen bu kahramanlar, daima bedbin bir iç sesin terennümlerini yansıtır. Otobiyografilerinde kendisini kötümser ve karamsar mizaçlı olarak tanımlayan yazar, *bu mizaç arkasından gördüğüm dünyada bana yaşamak şevki verecek hiçbir şey bulamıyordum*,[38] diyecek kadar bedbin ve nihilist bir yaklaşım içinde olduğunun altını çizer. Yazarın bir dönem etkilendiği Alman filozof Schopenhauer'in *kötümserliği, istemin bilgiye üstün olduğu öğretisi, mutluluk diye bir şeyin olmadığı inancı*[39] dolayısıyla bedbin; Nietzche ekolünden gelen bir anlayışla her şeyin anlam ve değerden yoksun olduğuna inandığı düşüncelerinden dolayı da nihilist bir tavır içine girdiği söylenebilir. Bu bedbin ve nihilist hava, yazarın ruhsal durumunun bir yansıması olarak *Hüküm Gecesi'*nde Ahmet Kerim aracılığıyla ortaya konur:

Yazık, bu yolda ölüm değer miydi? Böyle bir ölümün kendine delice kıymaktan ne farkı vardı? (s.44); (...) hiçbir nihilist, hiçbir anarşist şu anda Ahmet Kerim'i saran yakıp yıkma hırsının yarısını duymamıştır (s.75); Bu dünyada bir şey istemeye değer mi? işte, bir kurşunluk canımız var (s.76); Zaten yaşayıp da ne yapacaktı? Bu biten, bu yıkılan cemiyetin içinde bazı şahsi hayat tasarıları yapmak ona çirkin, bayağı ve ahlak dışı bir hareket gibi geliyordu (s.238);

[37] Kabaklı, age., s. 399.
[38] Karaosmanoğlu, 1968, age., s. 68.
[39] Talay, agm., s. 431.

Yüzünün çizgileri kahkahalarla oynayıp dururken neden içine bir şey, bir başka adam gizli gizli hıçkırıyordu (s.67).[40]

Yakup Kadri, *Hüküm Gecesi*'nde kendisinin de dâhil olduğu bir yaşamı ve dönemi anlatırken romanın havasını yansıtan bir terminoloji de geliştirmiştir. II. Meşrutiyet yıllarının anlatıldığı romandaki bu terminoloji, dönemin birey ve toplum psikolojisini yansıtması hem de yazarın duygu ve düşüncelerinin anlaşılması açısından önemlidir. Yazarın mizacından gelen bedbin ve nihilist tavrın izdüşümleri olarak romanda daha çok olumsuz bir kategoride değerlendirilebilecek terminolojiden bahseden Akı, bunları *çamurlu siyaset, iğrençlik, bataklık, mikrop, zehirlemek, işkence, zindan, zebani, cinayet, alçaklık, kötülük, zorbalık, bozgun, mezar, ifrit, çirkef, ölüm, karanlık, çukur* gibi ifadeler şeklinde sıralar. Sözcüklerin işaret ettiği anlamlar dikkate alındığında yazarın nasıl bir ruh âlemi içinde olduğu anlaşılmaktadır. *Hafiyelerin iftirasına uğramak, tutuklanmak, sürülmek, zindana atılmak hatta öldürülmek gibi korkular* bu karamsar duyguların ortaya çıkmasına sebep olabilen durumlar olarak gösterilebilir. Abdülhamid devrinde, İttihat ve Terakki yönetiminde ve Mütareke yıllarında bu korkular politikayla ilgilenen kimseler için kâbuslara yol açmıştır.[41] Böyle bir süreçten geçen yazarın bedbin bir ruha sahip olması ve karamsar bir dil kullanması anlaşılabilir bir durumdur. Mizaç bakımından karamsar olduğunu söyleyen Yakup Kadri'nin bu ruh hali, *Hüküm Gecesi'*nin atmosferine de yansımış dolayısıyla romanın otobiyografik açılımında önemli bir noktaya işaret etmiştir.

SONUÇ

Her yazar, eserini mizacından gelen özellikler etrafında kurgular, bu mizacın izin verdiği ölçüde eserinin tematik çerçevesini oluşturur. Kimi yazar kendi yaşamlarını, mizacından gelen özellikleri romanına doğrudan yansıtır; kimi de bunları satır aralarına yerleştirir ve okuyucuyu birtakım ipuçlarını takip etmeleri halinde, varacakları kapıyı açacak anahtarın yine yazarın bizzat kendisi olduğu gerçeği ile yüz yüze getirir. Yakup Kadri, bu ikinci kategorideki yazarlar arasındadır. O, yaşamı ile eserleri arasında herhangi bir ayrım gözetmemiş, her ne yaşamış, duymuş ve de görmüş ise bunları romanlarına yansıtmayı bilmiştir. Yakup Kadri'nin anlattığı olaylar ve ele aldığı kişiler gerçek hayatın içinde bütün canlılığı ile yer alır.

Yakup Kadri'nin tarihsel gerçeklik bağlamında incelediğimiz *Hüküm Gecesi* adlı romanı, yazarın yaşamından, yaşadığı dönemden, bu dönemdeki duygu ve düşüncelerinden önemli izler taşımaktadır. Bir kişinin kendi hayatını anlatmasıyla ortaya konan türe otobiyografi dendiğine göre, *Hüküm Gecesi*'nin

[40] Karaosmanoğlu, 2020.
[41] Akı, agm., s. 13.

tam olarak otobiyografi türünden bir eser olmadığı anlaşılacaktır. Çünkü burada yazarın doğrudan doğruya sunulmuş bir yaşamı olmadığı gibi, otobiyografik romanların en başta gelen özelliği olarak yazar-anlatıcı-kahraman özdeşliği de yoktur. Bu açıdan bakıldığında *Hüküm Gecesi*'ni otobiyografik açılımlar sergileyen bir roman olarak değerlendirmek yerinde olacaktır. Romanın yazarın yaşamıyla örtüşmesi, kahramanlar bağlamında bazı kişilerin yazarın gerçek yaşamında bizzat tanıdıklarından oluşması *Hüküm Gecesi*'nin otobiyografik açılımına önemli katkılar sağlamıştır. Özellikle gerçek yaşamdan seçilmiş belli başlı kişilerin çoğunun romanda Hürriyet ve İtilaf cephesinde yer alması, *Hüküm Gecesi*'nin tarihsel gerçekliğini sağlamlaştırırken eserin otobiyografik yönüne de ışık tutmuştur. Nitekim yazarın yakından tanıdığı isimlerin çoğu Hürriyet ve İtilaf cephesinde yer almaktadır.

Romandaki vaka zamanının 1908-1911 yıllarını kapsaması itibariyle *Hüküm Gecesi*, Yakup Kadri'nin siyasi düşüncelerinin bir aynası olarak yazarın siyasi otobiyografisi olarak da değerlendirilmektedir. Yoğun bir siyasi çekişmenin yaşandığı II. Meşrutiyet'in bu üç yıllık zaman dilimine tanıklık eden Yakup Kadri'nin hürriyet, milliyet, milli bir yaşam, Türkçülük, mazi gibi konulardaki düşünceleri, tarihsel gerçeklik bağlamında romanın kurgusal zemini içinde verilmiştir. Yazarın romanına yansıyan bu otobiyografik açılımları, özellikle onun kendi yaşamını anlattığı eserler yoluyla takip etmek mümkün olmuştur. Tarihsel bir gerçeklik üzerine inşa edilmiş olan *Hüküm Gecesi*'nde, yazarın sadece siyasi otobiyografik bir kimlik tesis etmediği, aynı zamanda mizacından gelen birçok duygu ve düşünceyi de romanına yansıttığı görülmüştür.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *Hüküm Gecesi* adlı romanını doğrudan otobiyografik bir roman olmaktan ziyade, yazarın gerçek yaşamından izler taşıyan, gerçekten yaşadığı bir dönemin siyasi olaylarına yer veren, dolayısıyla otobiyografik açılımlar sergileyen bir roman kategorisinde değerlendirmek mümkündür.

KAYNAKÇA

Akı, Niyazi (2001). *Yakup Kadri Karaosmanoğlu*. İletişim Yay. İstanbul.

_____(1989). "Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nda Dil Kaynakları ve İmajlar*". Ölümünün 100. Yılında Yakup Kadri Karaosmanoğlu*. Marmara Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Yay.

Akşin, Sina (2007). *Kısa Türkiye Tarihi*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

Berkes, Niyazi (2006). *Türkiye'de Çağdaşlaşma*. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Börekçi, Ülkü (2013). "İttihat ve Terakki Dönemi'nde Gazeteci Kimliğinin Hüküm Gecesi Romanında Görünümü". *Selçuk Üniversitesi Dergisi*, 8(1), ss. 212-232.

Demiralp, Oğuz (1999). "Toprak Olmak, Dil Olmak". *Kitaplık,* S.37, ss. 175-181.

Kabaklı, Ahmet (1978). *Türk Edebiyatı* 3. Cilt, Türk Edebiyatı Yay., İstanbul.

Kara, Halim (2013). "Otobiyografik Anlatılarda Bağıntısal Benlik: Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Hatıraları". *FSM İslami araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, C.0, S.1, ss. 231-263.

Karaosmanoğlu, Yakup Kadri (1969). *Gençlik ve Edebiyat Hatıraları*. Bilgi Yayınevi, Ankara.

_____ (2020). *Hüküm Gecesi*. İletişim Yay.

_____ (2017). *Atatürk*. İletişim Yay. İstanbul.

_____ (1980). *Anamın Kitabı*. Birikim Yay., İstanbul.

Özdamar, Ömer (2008). *Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve Kemal Tahir'in Romanlarında İttihat Ve Terakki Cemiyeti.* Sakarya Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Öztürk, Elif Emine (2000). *Hikâye ve Romanlarına Yansıyan Yönleriyle Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Siyasi ve Edebi Hatıraları*. Pamukkale Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Denizli.

Smith, S. - Watson, J. (2001). *Reading Autobiography: A Guide for İnterpreting Life Narratives.* University of Minnesota Press, London.

Talay, Birsen (2009). "Yakup Kadri Karaosmanoğlu". *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Kemalizm*. (Editör: Ahmet İnsel). İletişim Yay. C. 2, ss. 430-441.

Türkeş, Ömer (2009). “Güdük Bir Edebiyat Kanonu”. *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Kemalizm.* (Editör: Ahmet İnsel). İletişim Yay. C. 2, ss. 425-448.

Uç, Himmet (1989). “Hüküm Gecesi Romanında Şahısların Roman Sanatı Açısından Eleştirisi”. *Doğumunun 100. Yılında Yakup Kadri Karaosmanoğlu*, İstanbul, Marmara Üniversitesi Yayınları, ss. 191-203.

Uğurcan, Sema (1989). “Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun Hatıraları ile Romanları Arasındaki Münasebet”. *Doğumunun 100. Yılında Yakup Kadri Karaosmanoğlu*, İstanbul, Marmara Üniversitesi Yayınları, ss. 205-218.

Weintraub, Karl (1975). Autobiography and Historical Consciousness. *Critical Inquiry,* Vol. 1, No. 4, The University of Chicago Press. pp. 821-848.